

Novinarsko častno razsodišče
Wolfova 8
1000 Ljubljana

Datum: Ljubljana, 17. avgust 2009

PRITOŽBA

Spoštovani,

prosim vas, da obravnavate priloženo pritožbo na komentar Barbare Kastelec »Modernejša definicija družine« v 29. številki tednika *Družina*, ki je bil objavljen 19. julija 2009.

Menim, da je novinarka kršila 1., 7. in 23. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Pred obrazložitvijo svoje pritožbe bi rad na kratko povzel epizodo dopisovanja z omenjeno novinarko prek pisem bralcev v časopisu *Dnevnik* in odziv tednika *Družine*. S tem želim pričujočo pritožbo postaviti v širši kontekst. Očitane kršitve natančneje opisujem v nadaljevanju, tu le na kratko povzemam dosedanje komunikacijo med avtorico Barbaro Kastelec, novinarko *Dnevnika* Ranko Ivelja in menoj.

Na napake v komentarju Barbare Kastelec je prva opozorila novinarka *Dnevnika* Ranka Ivelja v članku »Homoseksualnost pod cerkveno lupo: greh, laži in zlorabe podatkov« (*Dnevnik*, 29. 7. 2009). Novinarka je kontaktirala avtorico raziskave dr. Shannan Catalano, ki jo Kastelečeva navaja, ta pa je poudarila, da je Barbara Kastelec podatke iz njene raziskave zlorabila in napačno predstavila.

Barbara Kastelec se je na članek Ranke Ivelje odzvala s pismom bralcev v *Dnevniku* (6. 8. 2009). V njem avtorica omenja, da v svoji raziskavi sploh ni citirala raziskave dr. Shannan Catalano, pač pa neko drugo. Izkazalo se je, da je Barbara Kastelec v svojem komentarju napačno navedla ime raziskave, iz katere je povzemala podatke. V pismu hkrati navaja nove podatke iz raziskave dr. Marie Xiridou, za katere pa se je ponovno izkazalo, da so napačni. Sam sem namreč kontaktiral avtorico te raziskave, ki je potrdila, da gre v primeru podatkov, ki jih navaja Barbara Kastelec, za zlorabo, na kar sem opozoril v pismu bralcev v *Dnevniku* (8. 8. 2009).

Dva dni po objavi članka Ranke Ivelje »Homoseksualnost pod cerkveno lupo: greh, laži in zlorabe podatkov« (*Dnevnik*, 29. 7. 2009) sem skupaj s Simonom Maljevcem (Legebitra) in Mitjem Blažičem (DIH) na *Družino* naslovil prošnjo po objavi popravka v skladu s 26. členom Zakona o medijih. Ker nas odgovorni urednik v 24-ih urah ni obvestil o objavi popravka, kot zahteva zakon, in ker popravek ni bil objavljen v naslednji številki, sem v pismu bralcev, ki ga je *Dnevnik* objavil 8. 8. 2009, opozoril na še nekaj napačnih podatkov in zlorab v komentarju Barbare Kastelec »Modernejša definicija družine«. Hkrati sem zapisal, da *Družina* popravka ni objavila v zakonsko določenem roku in da bom zaradi tega primer poslal na Častno novinarsko razsodišče.

Po objavi mojega pisma v *Dnevniku* so v *Družini* 16. 8. 2009 vendarle objavili popravek, ki smo ga na *Družino* naslovili 31.7.2009, vendar pa je bil ta popravek objavljen v nasprotju z Zakonom o medijih. Popravek je bil objavljen kot pismo bralcev, hkrati pa je bilo ob tem objavljeno tudi pismo Barbare Kastelec, ki je bilo sicer naslovljeno na varuhinjo človekovih pravic, vendar v njem odgovarja tudi že na očitke iz našega popravka, saj gre tako rekoč za identično pismo, ki ga je Barbara Kastelec poslala na *Dnevnik* in je bilo objavljeno 6. 8. 2009. Menim, da je *Družina* s tako potezo kršila Zakon o medijih in sicer:

- (1) Popravek ni bil objavljen v naslednji številki tednika *Družina*;
- (2) Odgovorni urednik v 24-ih urah ni obvestil avtorjev popravka, ali bo popravek objavil ali ne;
- (3) Popravek je bil objavljen kot pismo bralcev, ne pa kot besedilo, ki bi bilo označeno kot »Popravek« ali kot »Prikaz nasprotnih dejstev«, kot zapoveduje zakon;
- (4) Popravek ni bil objavljen na enakovrednem mestu znotraj iste rubrike in v enako veliki pisavi kot članek, na katerega se nanaša;
- (5) *Družina* je v isti izdaji objavila komentar Barbare Kastelec na popravek, kar je v nasprotju z zakonom, čeprav je bil popravek naslovljen kot pismo varuhinji človekovih pravic. Trdim, da je šlo za komentar na popravek, saj je besedilo tako rekoč identično pismu, ki ga je Barbara Kastelec naslovila na *Dnevnik* kot odziv na očitane ji napake.

Barbara Kastelec je na *Dnevnik* naslovila še eno pismo bralcev (18. 8. 2009), v katerem se »delno strinja« z mojimi pripombami. A kljub temu očitanih napak v komentarju »Modernejša definicija družine« v *Družini* nikoli in popravila (v pismu varuhinji priznava dve napaki in ju, po mojem mnenju, popolnoma minimalizira).

Glede na navedena dejstva prosim Častno novinarsko razsodišče, da razsodi v primeru pričujoče pritožbe.

Lep pozdrav,
Dr. Roman Kuhar, urednik glbt-revije *Narobe*

Obrazložitev:

Kršitev 1. člena Kodeksa (preverjanje točnosti zbranih informacij)

(1)

Novinarka napačno predstavlja trenutno stanje glede zakonodaje na področju istospolnih partnerskih vez. Trdi, da le na Nizozemskem dovoljujejo homoseksualne poroke. To ni res. Poleg Nizozemske homoseksualne poroke v Evropi poznajo še v Belgiji, Španiji, na Norveškem in Švedskem, v svetu pa v Kanadi, Južnoafriški republiki in v šestih ameriških zveznih državah: Maine, Iowa, Vermont, Connecticut, Massachusetts in New Hampshire.

Novinarka teh podatkov v *Družini* nikoli ni popravila, se mi je pa v svojem drugem pismu bralcev v *Dnevniku* (18. 8. 2009) zahvalila, da sem dopolnil njene podatke. Vendar informacije o tem, katere države priznavajo homoseksualne poroke niso skrite ali težko dostopne (množični mediji pogosto poročajo o teh vprašanjih), zato menim, da je avtorica svojo nalogo opravila vsaj malomarno, če podatkov ni že namenoma prekrila, da bi potrdila svojo tezo. Vsekakor ni preverila točnosti zbranih informacij. Države, ki jih omenjam, tovrstne zakonodaje namreč niso sprejele nekaj dni pred objavo komentarja v *Družini*, pač pa so to v primeru nekaterih držav že več let stare informacije.

(2)

Novinarka v tekstu navaja raziskavo *Gay & Lesbian Consumer Online Census 2003-2004* in zapiše, da je »že kar v prvem letu partnerstva 66% nezvestobe.« Tega podatka v raziskavi, ki jo citira, ni. Avtorji študije tega sploh niso spraševali. Avtorica je podatek vzela iz študije iz leta 1984 (»Gay couples«, avtor Harry J.), torej študije, ki je stara že 25 let in vsekakor ni bila opravljena na vzorcu 8000 gejev in lezbijk, kot v komentarju trdi novinarka in s tem zavaja bralstvo. Četudi se novinarka sklicuje na 25 let staro študijo, tega iz njenega teksta ni mogoče razbrati, saj te raziskave nikjer ne omenja kot vira podatkov, ki jih navaja. V raziskavi, ki jo navaja, pa navedenih podatkov ni.

V pismu bralcev, ki ga je *Dnevnik* objavil 6. 8. 2009, avtorica Barbara Kastelec očitano napako priznava. Enako velja za pismo bralcev, ki ga je 16. avgusta objavila *Družina*, saj gre, kot rečeno, za tako rekoč identično besedilo, le da je tokrat naslovljeno na varuhinjo človekovih pravic.

(3)

Neresnična je trditev novinarke, da je obstoječi zakon o registraciji v Sloveniji primerljiv z vrsto zakonov iz drugih evropskih držav, med njimi našteva tudi Veliko Britanijo in Madžarsko. Vsaj za te dve državi to ne drži, saj so pravice istospolnih parov v Veliki Britaniji popolnoma izenačene z raznospolnimi pari, vključujoč posvojitve, le institucija se ne imenuje »zakonska zveza«, pač pa »civilno partnerstvo«. Tudi na Madžarskem so istospolnim parom priznane vse pravice, ki pripadajo tudi raznospolnim parom, z izjemo dveh: niso dovoljene posvojitve in ni dovoljeno prevzeti priimka svojega partnerja. Natančnejši pregled zakonodaj bi pokazal, da slovenski zakon v primerjavi z evropskimi ne prinaša »zajetnega svežnja pravic«, kot trdi avtorica. Zagotovo ne prinaša skoraj nobene socialne pravice.

Te napake novinarka v nobenem od odzivov, ki jih je napisala, ne priznava oziroma se na to ne odziva.

Novinarka je 1. člen kodeksa kršila, ker ni preverila točnosti zbranih informacij. Čeprav je bil članek z resničnimi informacijami nekaj dni po objavi v *Družini* objavljen v časniku *Dnevnik* (29.7.2009), novinarka *Družine* napake ni po objavi popravila. Prav tako v *Družini* niso objavili popravka v skladu z Zakonom o medijih potem, ko smo jih z zahtevo po objavi popravka opozorili na napačno navedena dejstva.

Četudi gre za komentar in ne za članek, je novinarka v njen popolnoma napačno navedla določena dejstva (recimo v zvezi s primerljivostjo navedenih zakonodaj) in povsem netočno in neresnično povzela več podatkov iz raziskav, ki jih v komentarju navaja kot vir podatkov. Novinarka torej ni bila previdna, da bi se izognila napakam, teh pa tudi potem, ko smo uredništvo nanje opozorili, v *Družini*, kjer je bil objavljen komentar, ni popravila (z izjemo prej omenjene, ki pa ni bila označena kot popravek, ampak se je znašla v pismu bralcev, namenjenem varuhinji človekovih pravic). Menim, da je s tem kršila 1. člen Kodeksa novinarjev Slovenije.

Kršitev 7. člena Kodeksa (zamolčanje pomembnih informacij in ponarejanje podatkov)

(1)

Avtorica v tekstu navaja ameriško raziskavo *Gay & Lesbian Consumer Online Census 2003-2004*, narejeno na vzorcu skoraj 8000 gejev in lezbijk. Pri tem napačno predstavi podatke. Navede namreč, da »samo 5% istospolnih partnerstev vztraja več kot dvajset let.« Pri tem ne pove, da je bilo vprašanje v raziskavi zastavljeno drugače: respondente in respondentke so spraševali, koliko časa traja njihova *trenutna* partnerska veza. 5% vprašanih je odgovorilo, da so trenutno v partnerski vezi 20 ali več let. Vendar iz tega podatka ne moremo sklepati na statistično povprečno dolžino istospolnih partnerskih vez. 29% vprašanih je, na primer, odgovorilo, da so trenutno v partnerski vezi od 4 do 7 let – vendar nihče ne ve, koliko časa bodo te veze še trajale. Povprečja o dolžini partnerskih vez so torej odvisna od starostne razporeditve respondentov v vzorcu. Novinarka ne navede vseh podatkov, pridobljenih iz tega vprašanja (objavljeni so v isti tabeli), pač pa navede samo izbranega. Tako ne navede, da je 29% bilo v času anketiranja v istospolni vezi od 4 do 7 let, 14% od 8 do 11 let, 6% od 12 do 15 let in 4% od 16 do 19 let. Menim, da teh podatkov ne navede zato, ker podre njeno tezo, da so istospolna partnerstva kratkotrajna.

Problem je torej v tem, da je novinarka napačno povzela podatek iz raziskave in ga pri tem uporabila v skladu z razlago, ki jo je hotela podati, čeprav ti podatki ne podpirajo njene teze. Podatek je predstavila, kot da na splošno velja za celotno homoseksualno populacijo (in dokazuje, da so istospolne partnerske veze kratkotrajne), v resnici pa podatek govori samo o trenutni dolžini partnerske veze respondentk in respondentov iz vzorca raziskave.

V pismu bralcev, ki ga je objavil *Dnevnik* (6. 8. 2009) in pozneje *Družina* kot pismo varuhinji človekovih pravic (16. 8. 2009) trdi, da v tekstu nikjer ne sklepa, »koliko časa v okviru te raziskave v povprečju trajajo istospolne skupnosti«, vendar menim, da iz zapisa »samo 5% istospolnih partnerstev vztraja več kot dvajset let« ni mogoče razbrati, da so avtorji raziskave respondente spraševali po dolžini trenutne partnerske veze.

Menim, da je avtorica s takim zapisom namenoma hotela zavajati in namigniti na kratkotrajnost istospolnih partnerskih vez, saj je v pismu bralcev v *Dnevniku* in pozneje tudi v *Družini* v potrditev tega navedla nov podatek in raziskave, ki ga v izvirnem komentarju ne

navaja. Zapisala je, da je raziskava Marie Xiridou o incidenci HIV (2003) »dejansko pokazala, da moška partnerstva v povprečju trajajo 1,5 leta«. Pisal sem avtorici raziskave Marii Xiridou in jo prosil za pojasnilo tega podatka. V odgovoru raziskovalka obžaluje, da je ponovno prišlo do zlorabe njene raziskave, kar se je zgodilo že nekajkrat. Pojasnjuje, da so, tako kot v prej omenjeni raziskavi, respondente spraševali po dolžini *trenutne* partnerske veze in to, pravi Xiridou, »dejansko ni točna ocena povprečne dolžine partnerske zveze«. Hkrati pojasnjuje, da je bil vzorec, ker so se ukvarjali z vprašanjem okužbe z virusom HIV, temu prilagojen: v vzorcu so bili samo mlajši od trideset let iz Amsterdama in okolice, ki so bili v zadnjih šestih mesecih spolno aktivni. Xiridou zato poudarja, da njenega podatka nikakor ni možno generalizirati na gejevske veze na splošno. Podatek, ki ga navaja Barbara Kastelec, je torej ponovno napačen oziroma napačno predstavljen. Poleg tega je Barbara Kastelec ta podatek v pismu varuhinji človekovih pravic ohranila in ga predstavlja kot dejstvo, čeprav je *Dnevnik* že več kot en teden pred objavo pisma varuhinji v *Družini* objavil moje pismo bralcev, v katerem jasno poudarjam, da Barbara Kastelec s tem podatkom zavaja in da je avtorica raziskave Marie Xiridou potrdila, da gre za zlorabo.

Menim, da zloraba omenjenega podatka potrjuje izvoren avtoričin namen, da istospolne partnerske veze – tudi v primeru raziskave *Gay & Lesbian Consumer Online Census 2003-2004* prikaže kot kratkotrajne, čeprav nobena od raziskav tega ni potrdila oziroma ni ponudila podatka o povprečni dolžini istospolne partnerske veze.

(2)

Novinarica se sklicuje na raziskavo *Intimate Partner Violence in the United States* ko trdi, da je »v homoseksualnih skupnostih dokazano za več kot sto odstotkov več partnerskega nasilja«. Pozneje se je izkazalo, da je avtorica komentarja napačno navedla ime raziskave, poleg tega pa je zamolčala pomembne informacije.

Prva napaka, ki jo je v pismih bralcev v *Dnevniku* (6. 8. 2009) in v pismu varuhinji v *Družini* (16. 8. 2009) priznala, je, da govori o homoseksualni skupnosti na splošno, saj raziskava kaže na razliko v pojavnosti nasilja v partnerskih zvezah dveh moških oziroma dveh žensk. Poleg tega je v izvornem komentarju zamolčala naslednje podatke:

- (1) Primerjala je nasilje med moškima v istospolni partnerski vezi in nasilje *ženske* nad moškim v heteroseksualni partnerski vezi. Sprašujem se, zakaj nasilja v istospolnih partnerskih vezah ni primerjala z nasiljem moških nad ženskami v heteroseksualnih partnerskih vezah.
- (2) Po raziskavi je tovrstno nasilje doživelo 15,4% moških v istospolni vezi in 7,7% moških v raznospolni vezi. Ne samo, da je vprašljiva primerljivost podatkov, pač pa je zavajajoč tudi zapis rezultata: v istospolnih partnerskih vezah je vendarle 75% vez, kjer do tovrstnega nasilja ne pride (česar iz zapisa, da je »v homoseksualnih skupnostih dokazano za več kot sto odstotkov več partnerskega nasilja« ni mogoče razbrati). Tovrstno navedbo podatka bi lahko označili vsaj za tendenciozno, če ne že popačeno.
- (3) Avtorica ni navedla vzorca raziskave: v raziskavi je sodelovalo 14.072 heteroseksualcev in le 144 homoseksualcev. Razmerje med heteroseksualci in homoseksualci v raziskavi je tudi po najbolj konservativnih ocenah o deležu homoseksualcev v populaciji problematično.

Menim, da je novinarka s tem ponarejala oziroma zamolčala bistvene podatke, s čemer je položaj istospolnih partnerskih skupnosti prikazala v povsem drugačni (veliko bolj negativni) luči kot bi jih lahko, če bi korektno in resnično povzela podatke iz raziskav, ki jih omenja, in pri tem upoštevala, kako je bila posamezna raziskava narejena in kateri podatki so primerljivi. Prav tako je nekatere bistvene informacije zamolčala (recimo to, da v navedeni raziskavi o trajanju partnerskih zvez ni navedla, da se je vprašanje nanašalo na trajanje trenutne partnerske zveze, iz česar ni mogoče sklepati na povprečno dolžino istospolnih partnerskih zvez na splošno). Novinarka je torej ta podatek zamolčala in podatke prikazala kot da veljajo za istospolne partnerske zveze na splošno, pri čemer je bil bralcem podan napačen vtis, da so istospolne partnerske zveze le kratkotrajnega značaja.

Kršitev 23. člena Kodeksa (izogibanje stereotipom)

Novinarka s potvarjanjem podatkov iz raziskav, z napačnim navajanjem držav, v katerih so možne homoseksualne poroke in podobno reproducira stereotipne predstave o gejevski in lezbični skupnosti. Skleпам, da je novinarka želela z vrsto napačno in tendenciozno predstavljenih podatkov in navajanjem neresničnih podatkov v času, ko so v Sloveniji aktualne razprave o spremembi zakonodaje, ki bi izenačila pravice istospolnih partnerjev, gejevsko in lezbično skupnost predstaviti v kolikor je le mogoče negativni luči. Želela jo je predstaviti kot nevredno in nezmožno vzgoje otrok, pri tem pa se sklicuje na nepreverjene in napačno povzete podatke iz tujih raziskav. S tovrstnim pisanjem implicitno spodbuja k diskriminaciji na osnovi spolne usmerjenosti, saj ji tako izbrani podatki služijo za zagovor teze, naj istospolne družine ne bodo pravno priznane in regulirane.

Priloge:

- Barbara Kastelec: Modernejša definicija družine (Družina, 19. 7. 2009)
- Ranka Ivelja: Homoseksualnost pod cerkveno lupo: greh, laži in zlorabe podatkov (Dnevnik, 29. 7. 2009)
- Roman Kuhar, Simon Maljevac, Mitja Blažič: Zahteva za objavo popravka (31. 7. 2009)
- Barbara Kastelec: Homoseksualnost pod cerkveno lupo, pismo bralcev (6. 8. 2009)
- Elektronska pošta raziskovalke Marie Xiridou (6. 8. 2009)
- Roman Kuhar: Še kar naprej zlorabe podatkov, pismo bralcev (8. 8. 2009)
- Objava popravka v Družini kot pismo bralcev + pismo Barbare Kastelec varuhinji človekovih pravic, ki je skoraj identično pismu, ki je bilo kot pismo bralcev objavljeno v Dnevniku 6. avgusta (16. 8. 2009)
- Barbara Kastelec: Za ohranitev obstoječe definicije družine, pismo bralcev (18. 8. 2009)